

Recenzja dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Moniki Kusiak (IFA UJ) w postępowaniu habilitacyjnym

Opracowana zgodnie z art. 16 ust. 2 pkt. 1 *Ustawy z dnia 14. 03. 2003 o stopniach i tytule naukowym*, znowelizowanej *Ustawą z dn. 18. 03. 2011 o zmianie Ustawy...* oraz wg wskazówek zawartych w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 1. 09. 2011 w sprawie kryteriów oceny...*

1. Informacja ogólna o Habilitantce

P. dr M. Kusiak uzyskała tytuł magistra filologii angielskiej w IFA UJ w r. 1991, a stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa otrzymała na Wydziale Filologicznym UJ w r. 2000, na podstawie nieopublikowanej rozprawy pt. *The Effect of Metacognitive Strategy Training on Reading Comprehension and Metacognitive Knowledge*, której promotorem była dr hab. Anna Niżegorodcew.

W r. 1991 rozpoczęła pracę jako lektor w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych (NKJO) UJ, w r. 1997 awansując na stanowisko wykładowcy, a w r. 2001 st. wykładowcy (w r. 2010 NKJO zostało wcielone w struktury Instytutów Filologii Angielskiej oraz Germańskiej UJ).

Od dekady jest też wykładowcą w sektorze prywatnym szkolnictwa wyższego, początkowo w Prywatnym NKJO „The Top” przy Wyższej Szkole Ekonomiczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej oraz w latach 2002-2003, 2005-2007 jako adiunkt w samej WSEH. W r. 2007 zmieniła zatrudnienie na Krakowską Szkołę Wyższą im. A. Frycza-Modrzewskiego (obecnie Krakowska Akademia im. A. Frycza-Modrzewskiego, KAFM), działając tam jako wykładowca, a od r. 2008 jako adiunkt. Posiada więc ponad dwudziestoletni staż pracy w jednostce macierzystej (stąd uzyskany w r. 2011 Srebrny Medal za Długoletnią Służbę przyznawany pracownikom naukowo-dydaktycznym i administracji za odpowiednią wysługę lat).

2. Ocena dorobku naukowego

2.1 Ocena ilościowa dorobku naukowo-badawczego

Dorobek Habilitantki w zakresie publikacji naukowo-badawczych jest w zupełności wystarczający do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych.

Przed doktoratem opublikowała ona: w tomach zbiorowych 2 artykuły (1 samodzielny, 1 we współautorstwie), w czasopismach naukowych 2 artykuły (1 samodzielny, 1 we współautorstwie). Już w okresie przed doktoratem rozpoczęła również publikowanie pozycji ściśle dydaktycznych w czasopismach dla nauczycieli: 4 artykuły (2 samodzielne, 2 we współautorstwie).

Po doktoracie jej działalność publikacyjna rozwijała się bardzo konsekwentnie obejmując: 2 redakcje tomów zbiorowych, 22 artykuły w publikacjach zbiorowych (20 samodzielnych, 2

we współautorstwie, z czego 14 o profilu bardziej teoretycznym, pozostałe z pogranicza teorii i glottodydaktyki), 6 artykułów w czasopismach naukowych oraz 1 recenzję naukową. Opublikowała też 3 artykuły w czasopismach dla nauczycieli oraz opracowała – częściowo samodzielnie a częściowo we współautorstwie – serię podręczników do nauki j. angielskiego *Boomerang* (Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN) oraz 2 skrypty dla studentów (dla WSEH i KAFM).

2.2 Ocena rozprawy habilitacyjnej stanowiącej osiągnięcie wg art. 16 ust. 2 Ustawy

Monografia habilitacyjna dr Kusiak pt. *Reading Comprehension in Polish and English. Evidence from an Introspective Study* (Kraków: Jagiellonian University Press, 2013) jest pierwszą książką opublikowaną przez Kandydatkę, a poświęconą w całości sprawności językowej zwanej czytaniem ze zrozumieniem. Jest to studium teoretyczno-empiryczne, o profilu kontrastywnym/komparatystycznym, bowiem na tle dosyć szczegółowo zarysowanego tematu czytania, przedstawionego z perspektywy psycholingwistycznej, Autorka omawia wyniki eksperymentu przeprowadzonego na grupie 10 studentów anglistyki, a polegającego na porównaniu całego zespołu różnych aspektów czytania ze zrozumieniem w języku ojczystym (L1) oraz języku obcym (L2, FL) na przykładzie dwóch tekstów publicystycznych, typu ekspozycji popularno-naukowej, ze względu na znajomość tego *genru* wśród studentów. Wybór tematu badań empirycznych, a co za tym idzie całej rozprawy, nie jest zaskakujący, ponieważ wieńczy ona wieloletnie zainteresowanie Autorki tą tematyką, zapoczątkowaną już w ww. rozprawie doktorskiej, a metodycznie rozszerzanej i pogłębianej w różnorodnych publikacjach (vide Załącznik 3A: Wykaz opublikowanych prac). Ponieważ literatura poświęcona problemowi czytania u osób bilingwalnych jako skomplikowanemu zespołowi różnych operacji i procesów mentalnych pozostaje w obszarze polskiego językoznawstwa stosowanego ciągle ograniczona, wydaje się, że decyzja Autorki dotycząca tego kierunku badań była jak najbardziej słuszna, aby choćby częściowo wypełnić lukę w tej części teorii i empirii glottodydaktycznej.

Monografia, o sensownej objętości 236 stron, posiada przejrzysty, a zatem przyjazny dla czytelnika układ: składa się z 3 części, Podsumowania, trzech Apendyksów, Bibliografii oraz Indeksu podstawowych terminów. Forma wykładu przyjęta przez Autorkę to typowy styl naukowy anglosaski, z zapowiedzią tematyki na początku poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów, jej rozwinięciem, a następnie podsumowaniem, które utrwala w pamięci czytelnika treści i wnioski, do których Autorka stopniowo dochodzi. Podobna przejrzystość wywodu cechuje zresztą inne publikacje Autorki (mam tu na myśli 8 wybranych artykułów z jej dorobku, z których treścią również się zapoznałam). Książka napisana jest dobrą angielszczyzną, drobne błędy dotyczą albo literówek, albo też niekonsekwencji zapisu niektórych słów; jedynym uchybieniem edytorskim jest niestosowany w językach słowiańskich zapis głównych wyrazów w tytułach dużymi literami (nb. dość nagminny błąd popełniany przez anglistów). W sumie książkę – pomimo skondensowanego materiału – czyta się płynnie. Jedynymi błędami merytorycznymi, na które zwróciłam uwagę w Części III to: 1) błędne użycie terminu *paralinguistic* zamiast *paratextual devices* w odniesieniu do tytułów i podtytułów (3.3.3, str. 151) oraz 2) niefortunne wyrażenie *interrogative statements*, stanowiące przykład *contradictio in adiecto*, a które należałoby zastąpić terminem

interrogative constructions lub po prostu *interrogatives* (4.2, str. 159, 163), a także tautologiczne *affirmative statements* (str. 159).

Część I, składająca się z 5 rozdziałów, poświęcona związkowi pomiędzy procesami czytania w L1 i L2, łączy umiejętnie omówienie procesów kognitywnych na różnych językowych poziomach tekstu z perspektywy psycholingwistycznej z bardziej językoznawczymi aspektami teorii tekstu i dyskursu, które niezbędne są do rozważań dotyczących interpretacji tekstu jako struktury wielopoziomowej. Spośród wielu teorii czytania jako sprawności wewnątrz- i międzyjęzykowej szczególnie ważny jest klasyczny już model W. Kintscha (1970), dotyczący konstrukcji reprezentacji tekstu w pamięci interpretatora, ponieważ do jego rozszerzonej wersji (van Dijk i Kintsch 1983) Autorka powróci przy okazji swych własnych analiz materiału empirycznego. Uznaje ona również wartość nowszych modeli czytania jako procesu dynamicznego (Gernsbacher 1990, Britton 1994). Autorka słusznie też podkreśla wartość ogólniejszych umiejętności metalingwistycznych i metakognitywnych (którymi zajmowała się już w swojej rozprawie doktorskiej) w procesie świadomej interpretacji tekstu/dyskursu, szczególnie u osób z zapleczem filologicznym. W konkluzji do tej Części Autorka słusznie wskazuje na potrzebę opracowania w przyszłości zunifikowanej teorii procesu czytania w L1 i L2, o co – ze względu na wielość czynników i skomplikowanej siatki powiązań między nimi – żaden z badaczy jeszcze się nie pokusił. Za równie potrzebną Autorka uznaje kontynuację badań nad kompetencją czytelniczną u polskich uczniów i studentów uczących się języków obcych.

Część II (4 rozdziały) poświęcona jest teoretycznym aspektom wybranej przez Autorkę metodologii badawczej, a więc indywidualnej introspekcji uczących się języka obcego, również w odniesieniu do czytania w ich języku ojczystym. Introspekcji jako narzędziu badawczemu w językoznawstwie i językoznawstwie stosowanym „przywrócił godność” kierunek kognitywistyczny we współczesnej nauce, pamiętać jednak warto, że jest to narzędzie badawcze nieodmiennie naznaczone piętnem subiektywizmu, który może różnie wpływać na wyniki badań. Habilitantka omawia tu szczegółowo tzw. protokoły głośnego myślenia, które stosowane były przez wielu badaczy kręgu anglojęzycznego (i nie tylko). Należy docenić świadomość Habilitantki dotyczącą wieloaspektowości badań poprzez protokoły – do ich ograniczeń podchodzi ona z uzasadnioną ostrożnością. Część ta zawiera krótki przegląd badań wykonanych tą metodą w literaturze zachodniej anglojęzycznej. Dobrze, że Autorka doceniła rolę rozlicznych strategii tekstotwórczych i interpretacyjnych (m. in. za Olshavsky 1976/1977, Bereiter i Bird 1985), ponieważ pojęcie strategii stało się ogromnie ważne dla badań tekstologicznych i retoryki tekstu/dyskursu, stanowiąc zresztą kategorię integracyjną pomiędzy językoznawstwem a innymi naukami społecznymi i ekonomicznymi. Część II świadczy o dobrej znajomości literatury przedmiotu w tym obszarze, wskazuje też – czego Habilitantka pozostaje w pełni świadoma – na niejednoznaczność wyników przeprowadzonych przez współczesnych badaczy analiz materiału empirycznego.

Część III (9 rozdziałów) to opis zadania badawczego przeprowadzonego przez Habilitantkę. Pomocne są tu materiały zawarte w Apendyksach (zastosowanie modelu gramatyki tekstu B. Brittona 1994 do analizy tekstów użytych w badaniu, modelowa analiza wybranych paragrafów tekstów z perspektywy ruchów interpretacyjnych oraz komentarz dotyczący

stylów czytania zaświadczonych przez studentów w wywiadzie z Habilitantką). Jednakże dla ułatwienia lektury – szczególnie dla osób niezajmujących się tego typu empirią – byłoby wskazane uzupełnienie tej Części lub Apendyksów o wzór wywiadu, jaki Autorka przeprowadzała ze swymi studentami już po fazie protokołów. Chętnie też w Apendyksie 3 zobaczyłabym materiał dotyczący wszystkich 10, a nie tylko 3 wybranych studentów poddawanych badaniu, ponieważ ich indywidualne „style czytania” i interpretacji tekstów same w sobie stanowią interesujący materiał dla badań zarówno psycholingwistycznych jak i ściśle dyskursywnych.

Choć Autorka twierdzi, iż grupa 10 osób biorących udział w eksperymencie czytelnictwa jest spora (na tle innych tego typu badań w literaturze przedmiotu), można mieć pewne wątpliwości, czy taka grupa jest w rzeczy samej reprezentatywna statystycznie. Zdaję sobie oczywiście sprawę z nakładu pracy poniesionej przy nagrywaniu, transkrypcji i interpretacji protokołów i prowadzeniu wywiadów z uczestnikami badania (ich analiza przeprowadzona przez Autorkę jest bardzo rzetelna), niemniej jednak warto by w przyszłości pokusić się o rozszerzenie grup eksperymentalnych np. o studentów niebędących filologami, studentów niebędących humanistami, pracowników naukowych, młodzież szkolną, itp. Ograniczenie eksperymentu leży też w ilości tekstów analizowanych (wyłącznie dwa i to jednorodne gatunkowo). Być może ciekawym byłoby porównanie procesów i strategii czytelnictwa w L1 i L2 na podstawie nie tylko standardowych akademickich tekstów opisowo-argumentacyjnych, lecz również tekstów specjalizacyjnych (z którymi studenci filologii zapoznają się choćby na zajęciach z przekładu praktycznego) i literackich. O tych ostatnich wspominam celowo, bowiem Autorka odwołuje się do teorii recepcji czytelnictwa W. Isera oraz teorii interpretacji takich tekstów według U. Eco. Zachęcam Habilitantkę do zwrócenia się w przyszłości do naszej rodzimej teorii interpretacji tekstu literackiego wg R. Ingardena, bowiem teoria *aesthetic response* Isera stanowi przyjazną polemikę z fenomenologiczno-estetycznym podejściem do tekstu polskiego filozofa. Co więcej, Iser przeciwstawia *aesthetic response* jako proces uogólniony tzw. *theory of reception*, czyli indywidualnemu, skontekstualizowanemu odbiorowi tekstu, a tym właśnie zajmuje się Habilitantka. Warto też zwrócić się ku innym pozycjom Eco na ten temat (Autorka cytuje tylko jedną jego pracę).

W sumie jednak oceniam monografię p. dr Kusiak jako niezwykle rzetelnie przeprowadzone studium teoretyczno-empiryczne, wskazujące na dobrą znajomość literatury przedmiotu (Bibliografia liczy ok. 400 pozycji, zarówno z teorii już klasycznych jak i z badań współczesnych), umiejętność skonstruowania własnego eksperymentu i wytyczania nowych kierunków badawczych, które mogą mieć ważne zastosowanie praktyczne w nauczaniu języków obcych. Szczególnie doceniam jej próbę spojrzenia na omawiane zagadnienia z wielu perspektyw (co określa ona mianem triangulacji metodologicznej), przy wysokim stopniu świadomości, jak skomplikowanym procesem kognitywnym, społecznym i kulturowym jest „rozumne” czytanie w języku własnym i obcym.

2.3 Pozostały dorobek naukowy

Pozostałe artykuły Kandydatki opublikowane po doktoracie zarówno ilościowo jak i jakościowo należy ocenić jako dorobek kwalifikujący ją do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. Pozornie wydają się one pozostawać w podobnym obszarze tematycznym jak

rozprawa habilitacyjna, jednak po bliższym zaznajomieniu się z nimi widać, że podejmują też inne problemy badawcze (por. Załącznik nr 2A, pkt. 5), istotne dla językoznawstwa stosowanego, psycholingwistyki i glottodydaktyki, które dla Autorki stanowią nierozdzielne domeny. Warto podkreślić, że większość jej publikacji ukazała się w języku angielskim.

2.4 Aktywność Kandydatki w ramach współpracy naukowej

Tę część działalności Kandydatki należy ocenić bardzo pozytywnie. W okresie po doktoracie uczestniczyła ona 30 razy w konferencjach międzynarodowych i krajowych z wystąpieniem – 21 referatów wygłosiła w języku angielskim, choć tylko 5 z tych wystąpień odbyło się poza granicami Polski. Fakt, iż uczestniczyła również w konferencjach bez referatu, działała przy organizacji kilku konferencji naukowych i seminarium naukowego, wygłosiła 4 referaty na spotkaniach naukowych w kraju, świadczy o jej zaangażowaniu w życie akademickie pomimo sporego obciążenia dydaktyką na etacie wykładowcy, a później starszego wykładowcy. Odbyła też 3 zagraniczne kwerendy w bibliotekach uniwersyteckich (Glasgow, Nijmegen, Edynburg) oraz jedną wizytę studyjną we Włoszech. Dwa z powyższych wyjazdów sama finansowała.

Od r. 2003 jest członkiem Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego (PTN), a od r. 2007 Stowarzyszenia Anglistów Polskich PASE (Polish Association for the Study of English).

Konkludując, stwierdzam, iż osiągnięcia Kandydatki po doktoracie wykazują niewątpliwy wkład w rozwój językoznawstwa stosowanego, a jej aktywność naukową ocenić należy jako wysoką.

3. Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego

Dr Kusiak ma za sobą długoletnie doświadczenie dydaktyczne wyniesione z pracy na trzech uczelniach (UJ, WSEH, KAFM). Prowadziła ćwiczenia z praktycznego nauczania języka angielskiego, zajęcia z gramatyki opisowej jęz. angielskiego oraz wykłady i ćwiczenia z zakresu dydaktyki jęz. angielskiego oraz psycholingwistyki na studiach licencjackich i magisterskich. Warto podkreślić jej promotorstwo w 80 pracach licencjackich, a w r. akademickim 2012/2013 powierzono jej prowadzenie seminarium magisterskiego.

Układała też egzamin końcowy z jęz. angielskiego nie tylko dla krakowskiego NKJO, lecz również dla grupy kolegów nauczycielskich z Małopolski (standaryzacja ta odbywała się w ramach Prince Academic Projects oraz PACE Projects). Układała też egzaminy wstępne do NKJO UJ (obecnie specjalność język angielski z językiem niemieckim w IFA UJ).

Jej działalność popularyzatorska w zakresie glottodydaktyki, oprócz artykułów w czasopiśmie dla nauczycieli i opracowania (we współautorstwie i samodzielnie) serii podręczników do nauki jęz. angielskiego dla gimnazjum *Boomerang* (wraz z *Testami* i *Książką dla nauczyciela*), oraz 2 skryptów dla studentów, obejmuje też godną podkreślenia pracę jako rzeczoznawca dla MEN (od r. 2004, opracowanie kilkudziesięciu opinii dotyczących podręczników i programów nauczania jęz. angielskiego).

Prowadziła też warsztaty dla mentorów w systemie studenckich praktyk pedagogicznych oraz warsztaty dla edukatorów w ramach projektów British Council w Estonii (2000) i na Łotwie

(2001), których celem było opracowanie nowej, wystandaryzowanej, formy egzaminu maturalnego z jęz. angielskiego.

Tak więc dorobek w tym zakresie należy uznać za pokaźny, wskazujący na zaangażowanie Habilitantki w różne formy edukacji w zakresie nauczania języka angielskiego jako obcego.

4. Konkluzja końcowa

W świetle powyższych uwag i opinii, należy uznać, że Habilitantka w bardzo widoczny sposób poszerzyła swój dorobek naukowy od czasu doktoratu (r. 2000). Jako badaczka skupiła swą uwagę na szerokim i wielowątkowym temacie jaki stanowi czytanie ze zrozumieniem w języku obcym i jego współzależność od podobnej kompetencji uzyskanej w języku ojczystym. Podejmowała też inne wątki badawcze (akwizycja fonologii w L2, testowanie sprawności czytania, trenowanie strategii metakognitywnych dla potrzeb nauki czytania ze zrozumieniem, rola L1 w uczeniu się języków obcych, rozwijanie kreatywności interpretacyjnej, interdyscyplinarność w psycholingwistyce, rozwijanie dyskursu edukacyjnego, etc.). Jako naukowiec wykazała się bardzo dobrą orientacją w literaturze przedmiotu, umiejętnością analizy i syntezy danych empirycznych oraz prowadzenia spójnego wyводу. Na podkreślenie zasługuje jej rzetelność w posługiwaniu się źródłami, umiejętność wygłaszania wyważonych sądów, odpowiedzialność w formułowaniu wniosków, rozważa (by nie rzec ostrożność) w stawianiu hipotez, a także chęć rozwijania się jako akademik w przyszłości. Jej monografia habilitacyjna plasuje się w polu badawczym na polskiej niwie czekającym na dopełnienie, stanowiąc doń istotny wkład.

Habilitantka od lat uczestniczy w dyskursie akademickim w zakresie językoznawstwa stosowanego, głównie z perspektywy psycholingwistycznej i metodyki nauczania języka angielskiego na forum krajowym i międzynarodowym, publikując w Polsce i zagranicą, głównie w jęz. angielskim, oraz uczestnicząc aktywnie w konferencjach naukowych.

Posiada duże doświadczenie dydaktyczne i eksperckie dotyczące podręczników, programów nauczania, układania egzaminów z jęz. angielskiego, testowania studentów. Była promotorem 80 prac licencjackich.

Biorąc pod uwagę powyższe względy stwierdzam, iż dorobek naukowy Kandydatki świadczy pozytywnie o jej własnym wkładzie do rozwoju badań z pogranicza psycholingwistyki i glottodydaktyki, szczególnie na poziomie tekstu/dyskursu. Wraz z pozostałymi osiągnięciami dydaktycznymi i organizacyjnymi Kandydatki stanowi on wystarczającą podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa.

Niniejszym wnoszę o dopuszczenie dr Moniki Kusiak do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Elżbieta Chrzanowska-Kluczyńska